

MIROSLAV OVESNÝ

SOCIOLOGIE A ŘÍZENÍ SOCIALISTICKÉ SPOLEČNOSTI

Cílem této stati je ukázat, jaké možnosti přináší sociologie pro řízení socialistické společnosti. Svým článkem chtěl bych reagovat na pochybovačné hlasy o „raison d'être“ sociologie, které se v současné době u nás vyskytují. Sociologie tím, že studuje společenské jevy komplexně — na rozdíl od jiných společenských věd — může prokázat cenné služby společenské praxi. Předpokladem je samozřejmě vysoká úroveň sociologické teorie a cílevědomá realizace sociologických výzkumů (a také jejich efektivní využití).

S uvedeným cílem souvisí další cíl, tj. upozornit na to, jaké úkoly naši sociologii čekají, má-li účinně pomáhat při řízení společnosti. Přitom chci poukázat, na kterou problematiku by se měla naše sociologie zaměřit. (Koncentrace na to, co „má být“, co se dá dělat, vyvolává nebezpečí vzniku dojmu, že se zatím u nás v sociologické produkci mnoho neudělalo. Tento dojem by byl mylný.)

1. Teorie společensko-ekonomické formace

Řízení společnosti musí vycházet především z poznání, co je společnost, typ společnosti, sociálně-ekonomická formace a fáze (stadium) formace. Řízení socialistické společnosti předpokládá poznatky, co je socialistická společnost v celém jejím komplexu, tj. jako systém a struktura společenských jevů, jaké jsou její specifické znaky a zákony vývoje. Stupeň jejího vývoje lze poznat jedině komplexním rozbohem. Nelze se omezit jen na studium ekonomické základny a na základě jejího stavu vyvodit snadno a rychle závěr, jak dalece je socialistická společnost vyvinuta. Je také třeba zamýšlet se nad tím, v čem a proč se projekt socialistické společnosti, který vypracovali klasikové marxismu-leninismu, zatím nezdařilo důsledně realizovat.

Teorie společensko-ekonomické formace je v marxistické literatuře nedostatečně rozvíjena, ačkoliv V. I. Lenin zdůraznil, že Marx „... postavil sociologii na vědeckou základnu tím, že stanovil pojem společensko-hospodářské formace...“¹ Složitost kategorie formace neomlouvá, že studii

¹ V. I. Lenin, Kdo jsou „přátelé lidu“ a jak bojují proti sociálním demokratům, Vybrané spisy, sv. I, str. 82, Praha 1950.

o podstatě formace je poměrně málo a že jsou simplifikující. Obvykle se formace definuje jako „historický typ společnosti, charakterizovaný určitým výrobním způsobem, základnou a nadstavbou“.²

Formaci charakterizuje nejen systém a struktura oblastí společenského života, ale také systém a struktura společenských skupin, které jsou víceméně spjaty s oblastmi. Dále je nutno rozebrat specifické znaky společenských činností a procesů (obecného charakteru). Pro formaci jsou také příznačné specifické rysy jednotlivých stránek společenského života, jako jsou: životní úroveň, stupeň kulturnosti, životní styl aj. V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu, že v každé formaci jsou určité sociálně-patologické jevy. Základna a nadstavba ovlivňují i jiné jevy, např. biosociální (populační procesy, biosociální skupiny) a sociogeografické. Stručně řečeno, formace je určitá soustava a struktura společenských jevů, a to především oblastí společenského života, společenských skupin, společenských činností a procesů.

Obecná problematika typů společnosti se v poslední době stává předmětem studií i nemarxistických sociologů. Pokoušejí se o výklad podstaty typů společnosti, tj. — v jejich termínech — „globálních společností“, „společenských supersystémů“, „kultur“, „civilizací“ atp. Obor historické sociologie, který po řadu let skomíral, se začíná oživovat. Nemarxističtí sociologové — zčásti také pod vlivem marxistické sociologie — si uvědomují, že sociologie se neobejde bez historického (genetického) přístupu ke zkoumání společnosti. Je příznačné, že přední nemarxističtí sociologové si kladou otázky nejen po podstatě společenských systémů a jejich typech, ale také po faktorech společenské „dynamiky“. Francouzský sociolog G. Gurvitch v knize „Traité de sociologie“³ podává náčrt historických typů společnosti a pokouší se také najít základní typy v dnešní době. (Podle něho dnes existují čtyři globální společnosti: společnost „dirigistická“, odpovídající plně rozvinutému organizovanému kapitalismu, společnost fašistická na bázi technicko-byrokratické, společnost plánovaná na principech kolektivistického etatismu a společnost plánovaná na principech pluralistického kolektivismu (srv. str. 218). Tendence k tomuto poslednímu typu jsou podle G. Gurvitche především v Jugoslávii (srv. str. 232).) Rovněž významný americký sociolog T. Parsons v posledních letech se začal zabývat problematikou vývoje společnosti a připravuje knihu „Systém moderních společností“.

2. Soustava a struktura formace

2.1. Sférová soustava a struktura formace

V marxistické sociologii se při třídění oblastí (sfér) vychází z teorie prvotnosti materiálního života společnosti a druhotnosti společenského vědomí a s ní spjaté teorie základny a nadstavby. Přesto však v rozlišování oblastí a v jejich třídění není dosud shody. Jedním z pokusů o rozlišení druhů společenského života je teorie V. P. Rožina,⁴ který diferencoval ma-

² Základy marxismu-leninismu, Praha 1960, str. 127.

³ Traité de sociologie, sv. I, část 2, Paříž 1962.

teriální život společnosti, sociální (do této sféry zahrnul vztahy mezi třídami, vztahy nacionální, válku, rodinné vztahy aj), politický a duchovní. Pro potřeby řízení je vhodnější detailnější třídění oblastí, a to na a) oblast sociogeografickou, oblast demografickou (populační), b) oblast techniky, oblast ekonomiky, c) oblast politiky, oblast vojenství, oblast práva, d) oblast morálky, oblast výchovy a vzdělání, e) oblast vědy, oblast umění, oblast náboženství, f) oblast jazyka. (V tomto členění je přejata s určitými úpravami klasifikace D. Slejšky.⁵)

2.2 Skupinová soustava a struktura formace.

Dosavadní neshody ve výkladu skupinové soustavy a struktury jsou mj. způsobeny tím, že není jednotné pojetí, co je skupina, společenství, kategorie a vrstva. V této stati není však místo pro interpretaci těchto termínů.

Hlavní skupiny, resp. kategorie, jsou tyto: kategorie a skupiny biosociální, skupiny národní, národnostní a rasové, třídy a vrstvy, skupiny teritoriální a sídlištní. (Pořadí není podle důležitosti. Toto třídění přihlíží ke klasifikaci sfér, i když se některé skupiny nedají začlenit do jednotlivých oblastí.)

2.3 Společenské činnosti a procesy.

Někteří sociologové nedělají rozdíly mezi činností a procesem. Z nemarxistických sociologů např. E. Chalupný⁶ za hlavní činnosti považuje práci a činnost rekreační (= činnosti skladné), spor, revoluci, boj, válku a soutěž (= činnosti protikladné). Určitá rozdílnost však je. Procesy se vyznačují tím, že jsou „sériemi změn“.⁷ Pro analýzu formace je zvláště významné studium procesů socializace – individualizace, organizace – dezorganizace, integrace – desintegrace. Zkoumání procesů kulminuje studiem fundamentálních procesů, tj. procesů progresu a regresu.

Z činností je pochopitelně nejvýznamnější studium činnosti pracovní, protože práce je tvůrkyní jak hodnot materiálních, tak i duchovních. S růstem volného času nabývá na významu činnost rekreační.

2.4 Jiné stránky kulturně-spoločenského života

Rozbor oblastí, skupin, činností a procesů plně nevysvětluje všechny podstatné znaky formace. Je třeba zkoumat společenský život, jak jsem již uvedl, také z jiných významných aspektů, a to z hlediska životní úrovně, kulturnosti života a životního stylu. Rozborem těchto jevů poznáme mj. i stupeň osvobození osobnosti.

2.5 Sociálně-patologické jevy.

Zvláštní kapitolou při studiu formace je analýza patologických jevů, zvl. kriminality, chuligánství, prostituce, alkoholismu a sebevraždy.

⁴ V. P. Rožin, Úvod do marxistické sociologie, Bratislava 1963.

⁵ D. Slejška, Poměr předmětu historického materialismu k předmětům jiných společenských věd. Filosofický časopis, roč. 1956, č. 4.

⁶ E. Chalupný, Sociologie pro každého, Praha 1948 (kap. 15. a 16.).

⁷ Srov. J. Szczepeński, Základní sociologické pojmy, Praha 1966 (str. 147).

Tyto jevy, ačkoliv některé (zvl. sebevražednost) jsou do značné míry determinovány psychologicky, signalizují, že ve společnosti je „něco v nepořádku“.

3. Fungování společensko-ekonomické formace.

„Mechanismus“ fungování formace byl v podstatě objeven klasiky, kteří zformulovali poznatky o prvotnosti materiálního života společnosti a druhotnosti společenského vědomí, o relativní samostatnosti společenského vědomí a jeho jednotlivých forem, o souvislostech mezi výrobními silami a ekonomickými vztahy, o souvislostech mezi ekonomickým systémem a společenskou nadstavbou aj. Z těchto poznatků rezultuje, že vývoj společenských jevů uvnitř společenského systému má tendenci k nerovnoměrnosti. Je proto aktuální problematikou, jak se v naší společnosti tendence k nerovnoměrnému vývoji projevuje. Jde především o tyto otázky: Do jaké míry jednotlivé oblasti společenského života mají socialistický charakter? Které sféry se opožďují a v čem a jak? Na jaké úrovni je systém a struktura společenských skupin? Které společenské kategorie a skupiny zaostávají? Do jaké míry se práce stává životní potřebou? Jak pokročil proces socializace, organizace a integrace společnosti?

Tato problematika je závažná pro řízení socialistické společnosti, vyznačující se — na rozdíl od dřívějších — tím, že je budována cílevědomě na základě poznatých zákonitostí.

U nás dosud nebyl podniknut soustavný komplexní sociologický výzkum celého společenského systému a jeho struktury. Usuzuji, že je načase vypracovat projekt tohoto výzkumu a postupně jej realizovat. Měl by být stěžejním úkolem ČSAV, řešeným příslušným týmem sociologů a odborníků speciálních společenských věd. (Bez spolupráce těchto specialistů by se nezdařilo zvládnout tento úkol.) Je nezbytné, aby se přitom respektovala racionální dělba práce, podmíněná zaměřením jednotlivých věd.

3.1 K analýze sférové soustavy a struktury.

V této problematice chci především demonstrovat, které otázky byly zanedbány, resp. opomenuty.

Největší pozornost se zatím koncentrovala na sféru techniky, ekonomiky a politiky. Mnohem méně se bávalo nad sférou práva, morálky, výchovy, světového názoru a nad oblastí demografickou. Přeceňovalo se „automatické“ působení ekonomiky na nadstavbové sféry. Uvažovalo se „ekonomisticky“, že výrobní vztahy spolupráce a vzájemné pomoci přinesou bezprostředně podstatné zlepšení morálních vztahů, že odstranění ekonomického útlaku urychlí odumírání náboženského názoru aj. Tyto omyly měly za následek údiv nad stinnými stránkami v morální sféře, nad značnou religiozitou, nad nedodržováním zákonnosti a zvláště nad patologickými jevy, které neodešly s kapitalismem.

Chyběl hlubší sociologický „nadhled“ na stav jednotlivých oblastí společenského života a na jejich souvislosti. Specialistům v důsledku jejich zaměření nadhled často unikal. Je nezbytné, aby sociologové poskytli tento nadhled teoretikům i praktikům. Zatím — žel — v mnoha oborech jej nemohou nabídnout.

Oblast sociogeografickou sociologové dosud přenechávali odborníkům speciálních věd (zvláště hospodářským geografům, technikům, biologům aj.). Je třeba, aby i sociologové zkoumali, do jaké míry se nám podařilo využít a upravit naše životní prostředí nejen pro potřeby materiální výroby, ale i kulturního života. Sociologové by měli komplexně rozebrat působení našeho sociogeografického prostředí jak na výrobu, techniku a ekonomiku, tak také na politiku, duchovní kulturu, životní úroveň a životní styl.

Zkoumání demografické oblasti si vynucuje sociologický přístup i u demografů. Jestliže např. mají vyložit reprodukci obyvatelstva, musí studovat působení ekonomických poměrů, životní úrovně, politiky i duchovní kultury. Spolupráce demografů a sociologů v těchto otázkách se stala již samozřejmostí. Sociologii populace zbývá však důležitý úkol, kterým se demografové zpravidla nezabývají, tj. zkoumat působení demografických jevů na společenský život. Znalost demografické situace, jejích podmínek a příčin a jejích důsledků, je nezbytná pro řízení společnosti. Je třeba předvídat důsledky stavu a trendů reprodukce obyvatelstva, věkové struktury a ostatních demografických jevů na ekonomický, politický a duchovně kulturní život. Neutěšený stav naší populace (stagnace počtu obyvatelstva) volá po účinné populační politice. Demografové i sociologové navrhli již řadu opatření, která je nutno provést.

Stav technické základny je studován soustavně. Známe celkem exaktně, jaká je úroveň techniky, technologie, produktivity práce v průmyslu, stavebnictví, zemědělství, dopravě a v jiných odvětvích. Sociologické výzkumy nepřímo slouží rozvoji techniky zkoumáním pracovního prostředí, podnikového klimatu, pracovních kolektivů, brigád socialistické práce, soutěžení, fluktuace aj. Bylo by třeba ve výzkumech zjišťovat také sociální podmíněnost technické invence a názory pracovníků na význam techniky. Souvislosti techniky s jinými sférami jsou zkoumány dost jednostranně. Vidí se především souvislost techniky jako součást výrobních sil s ekonomickými vztahy. Není však dostatečně rozebíráno bezprostřední a zprostředkované působení rozvoje techniky na politiku, morálku, výchovu, kulturní úroveň a životní styl a působení na strukturu třídní, profesionální, sídlištní a na patologické jevy. Pro řízení společnosti jsou čím dále významnější poznatky o sociálních podmínkách a důsledcích počínající vědecké a technické revoluce. Těchto poznatků je třeba efektivně využít, zvláště poznatku, že některé vědní obory se uplatňují jako výrobní síla.

Ve sféře ekonomiky je základní otázkou stav ekonomického systému, jeho fungování a řízení. Tato problematika přísluší především ekonomům. Nestačí však jen rozebírat systém a skladbu ekonomických sektorů (státního, družstevního a soukromého), rozsah sféry primární, sekundární a terciární, skladbu hospodářských odvětví, profesí a problematiku odměňování. Potřebná je také znalost ekonomických názorů a postojů jednotlivých společenských skupin (dělníků, rolníků, inteligence a ostatních zaměstnanců), zvláště do jaké míry jsou přesvědčeni o přednostech socialistické ekonomiky, jak se dívají na ekonomiku současného kapitalismu apod. Teprve na základě těchto rozborů lze přesněji posoudit, jak vyspělá je ekonomická sféra.

Základní sociologickou problematikou je problematika souladu ekonomiky s výrobními silami a dále problematika vzájemného působení ekono-

miky a nadstavbových oblastí, i nenadstavbových. S tím je spjata problematika souvislosti ekonomiky a sociálních skupin (tříd, profesionálních skupin, sídlištních skupin) a také problematika souvislosti ekonomiky s životní úrovní, kulturní úrovní a životním stylem. Je třeba také nepřehlédnout „černou stránku“ našeho ekonomického života — hospodářskou kriminalitu.

Analogicky jako ve sféře ekonomické, tak i ve **sféře politické** základní problematikou je problematika soustavy a struktury této oblasti. Sociologové politiky by měli pomoci odborníkům ve sféře politické zjišťovat, jak funguje mechanismus politického zřízení, především jak fungují jeho politické instituce, jak se vyvíjejí základní funkce státu, jak pracují zastupitelské a výkonné orgány, jak se uplatňuje vedoucí úloha strany, jaké je postavení ostatních politických stran, jak politicky žijí odbory, kulturní organizace, organizace mládeže, organizace žen aj. Přitom je třeba zkoumat stupeň politické aktivity občanů, stupeň jejich účasti na správě a řízení, do jaké míry se angažují jednotlivé společenské skupiny (třída dělníků, třída družstevních rolníků, vrstva inteligence), jaká je účast žen a mládeže. Politický systém se opírá o svazek dělníků, rolníků a inteligence, a proto je nutné vědět, jak je tento svazek pevný a stabilní, jaké jsou podmínky pro jeho další upevňování. Jedním z předpokladů politického řízení je znalost politických názorů a postojů. Instituce pro výzkum veřejného mínění mají tu nedohledné pole činnosti. Jestliže se dnes konstatuje, že je určitý rozpor mezi pracovní aktivitou a aktivitou politickou, je nezbytné studovat podmínky a cesty pro zvýšení politické aktivity.

Vlastní úkol sociologů je zkoumání souladu sféry politické s jinými sférami, zvláště s ekonomickou, právní, morální a se sférami duchovně kulturními, zkoumání souvislostí se strukturou skupinovou a studium vztahu politiky ke společenským činnostem a procesům. Význam těchto otázek pro řízení společnosti je evidentní.

Ve **sféře práva** se sociologové zatím uplatňují velmi málo. Právníci by měli mít zájem především o zkoumání, jak právní řád je účinný a jaké je právní vědomí našich občanů. Zvláště naléhavý je sociologický výzkum kriminality.

Porušování právního řádu je také porušováním „**řádu**“ **mravního**. (V socialistické společnosti právní normy jsou v souladu s morálními pravidly.) Základním východiskem pro posouzení morální sféry, zvláště morálních vztahů, jsou principy socialistické morálky, tj. princip socialistického humanismu, kolektivismu, solidarity, vzájemné pomoci a ostatní.⁸ Zachovávaní, resp. nezachovávaní, těchto norem nebylo dosud sociologicky hlouběji analyzováno. Každodenní zkušenost vede k poznatku, že morální sféra v komparaci s jinými je opožděna. Morální normy a morální vztahy se často rozcházejí.

Opožděnou sférou v duchovní kultuře je také **oblast světového názoru** (v užším smyslu), která je považována za centrum duchovní kultury. V této oblasti se střetává vědecký světový názor s náboženským. Náboženský světový názor, který je fantastickým, antropomorfním, iracionálním, fatalistickým a agnosticistickým odrazem světa, je v socialistické společ-

⁸ Srov. A. G. Spirkin, Učebnice marxistické filosofie, kap. XIV, 5, Praha 1971.

nosti anachronismem. Podle výsledku výzkumu religiozity v Severomoravském kraji,⁹ v němž bylo zjištěno, že věřících je 30 % a nábožensky nevyhraněných 40 %, lze si přibližně představit situaci v celém státě. (Výzkum v jednom kraji ovšem nemůže nahradit reprezentativní výzkum celostátní.)

Obdobným způsobem, jak bylo ukázáno u sféry ekonomické a politické, by se mělo postupovat při rozboru ve všech ostatních, ve sféře **výchovy a vzdělání** (zvl. ve výzkumu jednotlivých složek výchovy, jejich účinnosti, v analýze skladby a stupně vzdělání), v oblasti **vědy** (zvl. ve výkladu postavení, funkcí, působení, úlohy a významu věd společenských), ve sféře **umění** (zvl. v rozboru sociálních funkcí a působení), v oblasti **jazyka** a také v oblasti **vojenství**, která je nerozlučně spjata se sférou politickou.

Sociologická analýza všech oblastí společenského života by poskytla řídicím orgánům konkrétní obraz naší společnosti.

3.2 K analýze skupinové soustavy a struktury

Tento obraz naší společnosti by nebyl úplný bez rozboru soustavy a struktury skupinové. Dosud pozornost byla hlavně upřena na **třídy** (jejich velikost, vnitřní strukturu podle profese, kvalifikace, postavení, příjmu a také podle původu, jejich mobilitu, na **sídlisťní skupiny** (rozsah a důsledky urbanizace, problém perspektiv malých a středních měst, hmotnou a duchovní úroveň ve městě a na venkově, vztahy mezi městem a venkovem atp.), na **věkové skupiny** (zvl. na mládež, její „subkulturu“, politické názory, konflikt se starší generací, zčásti na staré lidi, jejich postavení, životní úroveň, životní styl), na **rodinu a manželství** (problematiku funkcí rodiny, stabilitu, rozvodovost, partnerství aj.), méně na problematiku **národů a národností** (jednotu národa, národní kulturu, národní uvědomění, vztahy mezi národy a národnostmi).

Slabým místem zůstává především rozbor **inteligence** a také „**ženské otázky**“. Složitost problematiky postavení, funkcí, působení, úlohy a významu **inteligence** je způsobena tím, že inteligence je kategorie velmi různorodá po všech stránkách (profesionální, ekonomické, politické i kulturní). Např. z hlediska profesionálního zahrnuje inteligenci technickou, ekonomickou, administrativně správní, pedagogickou, lékařskou, právní, politickou, uměleckou, kulturně osvětovou, vojenskou a bezpečnostní, kněžskou a sociální.¹⁰ Je naléhavé poznat pomocí výzkumů nejen její postavení, ale také její názory, zvl. politické a ekonomické. Těchto poznatků by bylo možno využít především v politice upevňování svazku dělníků, rolníků a inteligence.

„**Ženská otázka**“ v socialistické společnosti je aktuální proto, že socialismus přináší reálné možnosti emancipace ženy, jejího osvobození. Je třeba zjistit, do jaké míry je již emancipace uskutečněna, do jakého stupně je budování socialismu také záležitostí „ženskou“. Přestože účast žen v hospodářském životě je z hlediska zaměstnanosti vysoká, konstatuje se, že ve vedoucích funkcích je stále nepatrné procento žen. Ještě horší je situace,

⁹ E. Kadlecová, Sociologický výzkum religiozity Severomoravského kraje, str. 15, Praha 1967.

¹⁰ Srov. M. Húsek, K některým teoretickým otázkám výzkumu technické inteligence. Sborník Inteligence v soudobé industriální společnosti, Brno 1968, (srov. str. 129).

pokud jde o aktivitu žen v politickém a kulturním životě. Bude třeba vytvořit lepší podmínky pro uplatnění žen v naší společnosti. Tento úkol je také pro řízení společnosti závažný.

3.3 K rozboru činností a procesů

Z činností byla a je nejvíce studována — plným právem — **činnost pracovní** (druhy práce, dělba práce, pracovní aktivita, vztah k práci, motivy k práci atd.). V poslední době v souvislosti s výzkumem volného času se studují i **činnosti rekreační** všeho druhu.

Ze zkoumání oblastí společenského života, skupin a činností vyplynou poznatky o stavu základních **společenských procesů**, tj. o stupni socializace, integrace a organizace naší společnosti. Je zřejmé, že v socialistické společnosti jsou daleko větší možnosti pro rozvíjení těchto procesů než v předešlých formacích. Záleží na politické praxi, aby všechny možnosti byly převáděny ve skutečnost.

*

Při studiu naší společnosti je nezbytné sledovat také vývoj ostatních socialistických zemí. Zvláště potřebná je komparace vývoje naší společnosti s vývojem SSSR.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Verfasser stellt sich in seinem Aufsatz das Ziel, die Bedeutung der Soziologie für die Leitungstätigkeit zu zeigen und zugleich auf die Aufgaben aufmerksam zu machen, welche die soziologische Wissenschaft erfüllen muss, wenn sie effektiv bei der Gesellschaftsleitung hilfreich werden soll.

Die Gesellschaftsleitung muss von den Kenntnissen über das Wesen und die Struktur der sozial-ökonomischen Formation ausgehen. Deshalb erörtert der Verfasser zuerts den Begriff der sozial-ökonomischen Formation. Seiner Auffassung nach ist die Formation das System und die Struktur von Gesellschaftsgebieten, sozialen Gruppen, sozialen Tätigkeiten und Prozessen. Beim Studium der Gesellschaft muss man auch das Lebens- und Kulturniveau in Betracht ziehen. Ausserdem ist es notwendig, die sozial-pathologischen Erscheinungen zu erforschen.

Im letzten Kapitel seines Aufsatzes zeigt der Autor, welche Probleme bei der Erörterung der Gesellschaftsgebiete, sozialer Gruppen, sozialer Tätigkeiten und Prozesse zu lösen sind. Er stellt der Vorschlag, dass die komplexe Gesellschaftsanalyse von der Akademie der Wissenschaften vorbereitet und realisiert wird.

СОЦИОЛОГИЯ И УПРАВЛЕНИЕ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИМ ОБЩЕСТВОМ

В статье показывается значение социологии для научного управления обществом и намечены в ней задачи, без исполнения которых не может быть речи о эффективности помощи социологии процессам управления обществом. Это управление должно, по мнению автора, исходить из научных знаний о том, что такое общественно-экономическая формация и какая ее структура. Поэтому автор анализирует понятие формации, которую он характеризует как систему и структуру общественных сфер, групп, деятельностей и процессов. Важное значение имеет анализ общества с точки зрения жизненного уровня, культурного уровня, быта и тоже социально-патологических явлений. В следующей части статьи автор показывает, на которые явления надо сосредоточить внимание в связи с анализом областей общественной жизни, общественных групп, деятельностей и процессов. Он предлагает проект подготовки и реализации комплексного анализа социалистического общества в ЧССР, организатором которого была бы Академия наук ЧССР.